

ДО ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКУЛЬТУРАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ПІДГОТОВЧОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УКРАЇНСЬКОГО КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті визначено сутність феномена акультурації. Розкрито деякі аспекти забезпечення акультурації іноземних студентів на підготовчому факультеті українського класичного університету. Схарактеризовано окремі методи та прийоми, що дають змогу підвищити ефективність цього процесу.

Ключові слова: акультурація, іноземний студент, підготовчий факультет, український класичний університет.

Характерною особливістю сучасного часу є активізація добровільного переміщення людей як у межах однієї країни, так і загалом по планеті. У руслі цього щороку збільшується кількість молодих людей, які вступають до вищих навчальних закладів за кордоном.

Однією з країн, у вишах якої навчається багато іноземних студентів, є Україна. Причому з-поміж різних типів вишів навчальних закладів особливою популярністю серед цих студентів користуються вітчизняні класичні університети, які можуть запропонувати молодим людям багатий спектр різних спеціальностей, а головне – гарантувати високий рівень якості здобутої вищої освіти на тлі помірної плати за навчання.

Однак очевидно, що прийняття до стін університету іноземних студентів зобов'язує його викладачів взяти на себе відповідальність не тільки за організацію освітнього процесу на рівні світових стандартів, а й за створення комфортних умов для життєдіяльності людини в цілому. При цьому особливо важливою такою педагогічною підтримкою є для тих молодих людей, які недавно приїхали до України. Оскільки більшість із них, потрапляючи в принципово нове для них культурне середовище, відчуває серйозні психологічні та мовні проблеми, дуже важливо психолого-педагогічними засобами їм допомогти їх вирішити. У світлі цього проблема забезпечення акультурації іноземних студентів на підготовчому факультеті українського класичного університету набуває особливої актуальності.

Зазначимо, що в науковій літературі проаналізовано різні аспекти цієї проблеми. Зокрема, в проведених дослідженнях розкрито вплив культурного середовища на соціокультурну адаптацію людини (М. Бахтін, Л. Гедуєва, В. Давидов, В. Зінченко, Н. Крилова та ін.). Також визначено сутність акультурації та шляхи її забезпечення з погляду фахівців у галузі різних наук, зокрема таких:

- філософії й культурної антропології (Р. Лінтон, Р. Редфілд, С. Токарев, М. Дж. Херсковіц, Р. Ушканова та ін.);
- психології (Н. Лебедева, М. Мід, Т. Стефаненко та ін.);

- культурології (І. Левяш, О. Ситих та ін.);
- педагогіки (М. Абрамова, Т. Бахуташвілі та ін.);
- історії (О. Корочкова, Н. Щурик та ін.).

На основі аналізу праць вищевказаних авторів було зроблено висновок про те, що акультурація є складним, багатоаспектним феноменом, який перебуває в центрі уваги різних науковців. Водночас важливо зазначити, що інтенсивні зміни в суспільстві впливають на процес акультурації, що вимагає поглибленого вивчення й переосмислення цього сутності цього феномена.

Цей висновок підтверджує й результати вивчення стану соціокультурної адаптації іноземних студентів, який не відповідає високому рівні. Отже, виникає потреба в пошуку нових ефективних засобів забезпечення успішності цього процесу.

Мета статті – висвітлити деякі аспекти забезпечення акультурації іноземних студентів на підготовчому факультеті українського класичного університету.

Як встановлено в процесі проведення дослідження, акультурацію як процес і результат міжкультурної взаємодії стали вивчати американські науковцями ще наприкінці XIX ст. Однак класичне визначення акультурації було запропоноване групою науковців (R. Redfield, R. Linton, M. Herskovits) у 1936 р., відповідно до якого акультурація розуміється як “феномен, що з’являється тоді, коли групи індивідів з різних культур вступають у безпосередній та тривалий контакт, наслідками якого є зміни оригінальної культури однієї чи обох груп” [4].

При цьому один із перших теоретиків дослідників акультурації М. Дж. Херсковіц, наголошуючи на міждисциплінарному характері дослідження цього феномена, відзначив необхідність його вивчення фахівцями в галузі різних наук: антропології, історії, психології, музикознавства, літературознавства, біології, демографії тощо [3, с. 33].

Слід зазначити, що саме поняття “культура” М. Дж. Херсковіц сприймав як низку “взаємозалежних, але квазінезалежних змінних процесів відповідно до особливої історичної ситуації, в якій відбувається вплив нових ідей і нових звичаїв..., культурне та психологічне пристосування у відповідь на свій історичний досвід”. У контексті такого бачення феномена культури автор наголошував на можливості засвоєння культури в процесі навчання. При цьому він підкреслював, що “в умовах контакту елементи культури зберігаються тим ефективніше, чим більше в них схожості із новими патернами поведінки”, що входять до складу досвіду, або соціальними інститутами [9, с. 42].

У 1948 р. в науковий обіг цим дослідником було введено також термін “інкультурація”, який він позначив процес входження людини в іншу культуру. Як пояснює Р. Ушканова, поняття “інкультурація” й “акультурація” тісно пов’язані між собою, однак їх не можна вважати еквівалентами. Так, феномен інкультурації відображає входження індивіда

всерединою певного поля культури, а акультурація відображає процес і результат взаємодії представників різних культур. Безумовно, у реальній практиці процеси інкультурації й акультурації тісно взаємодіють між собою. Дослідниця також вважає, що до синонімічного ряду поняття акультурації можна віднести такі близькі за сенсом поняття, як “окультурення”, “культивізація”, “культурний контакт”, “міжкультурна комунікація”, “міжкультурна взаємодія”, “міжособистісна взаємодія” тощо [8, с. 46–48].

У попередніх авторських публікаціях було проведено порівняльний аналіз різних трактувань науковців поняття терміна “акультурація”. На підставі цього зроблено висновок про те, що в контексті дослідження акультурація розуміється як адаптація індивіда до умов життя в іншій країні, у процесі якої відбувається його ознайомлення з її культурою, а на основі цього прийняття нових для нього культурних норм, традицій, цінностей.

Очевидно, що людина, потрапляючи в принципово нову для неї соціально-культурну ситуацію, відчуває багато проблем різного характеру. У зв'язку із цим у зарубіжній науковій думці було введено для відображення цього явища термін “культурний шок”, адже одним з основних факторів, що впливають на адаптацію людини до нової для нього моделі культури, є культурні відмінності між культурою рідної для країни й культурою тієї країни, куди вона переїхала [6, с. 27].

У світлі порушеної проблеми важливо також зазначити, що дослідники психологічної адаптації особистості розробили методіку для підрахунку й аналізу випадків відчуття іноземними студентами дистресового стану. Зокрема, І. Бабікер зі своїми колегами (I. E. Babiker, J. L. Cox, M. S. Miller) ввели індекс культурної дистанції, за допомогою якого можна отримати об'єктивну оцінку невідповідності між двома культурами. Зокрема, цей індекс фіксує відмінності між культурами в таких аспектах: клімат, їжа, мова, релігія, рівень освіти, матеріальний комфорт, структура родини тощо. Цей індекс було апробовано за кордоном на іноземних студентах з метою визначення зв'язку між культурною дистанцією та їх зверненням по медичну допомогу, а також зв'язок між культурною дистанцією та їхньою успішністю в навчанні. Отримані результати засвідчили, що цей зв'язок дійсно існує [1].

Продовжуючи проводити дослідження у визначеному напрямі, інша група науковців (A. Furnham, S. Bochner) довела, що в іноземних студентів труднощі виникають переважно через відсутність у них відповідних соціальних навичок, за допомогою яких людина може успішно долати труднощі, спровоковані різними несприятливими ситуаціями [3, с. 27]. Отже, якщо такі вміння й навички у студентів сформувати, це значно полегшить процес їхньої соціокультурної адаптації та зробить процес акультурації більш результативним.

Для досягнення цього Р. В. Брислін (R. W. Brislin) пропонує реалізувати на практиці такі п'ять програм формування крос-культурної орієнтації іноземних студентів:

- “тренінг самосвідомості”, в якому особа цілеспрямовано вивчає культурні підґрунтя власної поведінки;
- “когнітивний тренінг”, у процесі якого молоді люди засвоюють знання про іншу культуру;
- “тренінг атрибутів”, який допомагає особі навчитися грамотно аналізувати та характеризувати наявні життєві ситуації, пояснюючи соціальну поведінку людей з ракурсу іншої культури;
- “поведінковий тренінг”, який сприяє засвоєнню певних поведінкових моделей;
- “навчання практичних навичок”, пов’язаних із спілкуванням з носіями нової для індивіда культури [2].

Науковці (І. Бім, Н. Гальскова, В. Сафонова та ін.) також наголошують на необхідності розвитку в іноземних студентів спроможності до міжкультурної комунікації. У світлі цього Н. Гальскова й Н. Яковлева звертають увагу на необхідність розвитку в студентів таких якостей, як відкритість, толерантність, комунікабельність тощо [5].

Не менш важливим аспектом, який слід враховувати в процесі педагогічної комунікації, є необхідність мовної адаптації іноземних студентів. Актуальність цього питання пов’язана з тим, що мова є важливим засобом збереження та передачі культурної інформації. Однак мовна система, являючи собою своєрідний код, є складним бар’єром для розуміння співрозмовника носієм іншої культури [7, с. 89].

Уточнимо, що лексичне розуміння окремих слів чи навіть фраз ще не є гарантією того, що іноземець зможе правильно зрозуміти сутність повідомлення. Тому під час спілкування з іноземними студентами дуже важливо здійснювати постійний зворотний комунікативний зв’язок, що дає змогу вносити своєчасні уточнення в розмову, а як наслідок – забезпечувати оволодіння представниками іншої культури культурного коду нової для них мови.

Висновки. Отже, можна підсумувати, що забезпечення акультурації іноземних студентів у вітчизняному класичному університеті є важливою проблемою, розв’язанню якої треба приділяти значну увагу. Причому цей процес має охоплювати як аудиторні заняття, так і позааудиторну виховну роботу. У майбутньому планується розробити та представити широкому загалу систему науково-педагогічного забезпечення акультурації іноземних студентів на підготовчому факультеті українського класичного університету.

Список використаної літератури

1. Babiker I. E. The measurement of culture distance / I. E. Babiker, J. L. Cox, M. S. Miller // *Social Psychiatry*. – 1980. – V. 15. – P. 101–116.
2. Brislin R.W. Orientation programs for cross-cultural preparation / R.W. Brislin // *Perspectives on Cross-Cultural Psychology*. – New Jersey : Academic Press, 1979.
3. Furnham A. Culture Shock Psychological reactions to unfamiliar environments / A. Furnham, S. Bochner. – London : New York, 1986.

4. Redfield R. Memorandum on the study of acculturation *American Anthropologist* / R. Redfield, R. Linton, M. Herskovits // *American Anthropologist*. – 1936. – № 38. – P. 148–152.
5. Гальскова Н. Д. Новый УМК по немецкому языку / Н. Д. Гальскова, Л. Н. Яковлева // *Иностранные языки в школе*. – 1998. – № 1. – С. 39.
6. Лебедева Н. М. Социальная психология аккультурации этнических групп : дис. ... док-ра психол. наук : 19.00.05 / Н. М. Лебедева. – Москва, 1997. – 310 с.
7. Маяцкая Н. К. Научно-педагогическое обеспечение аккультурации иностранных студентов в российских вузах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Н. К. Маяцкая. – Москва, 2003. – 175 с.
8. Ушканова Р. Д. Аккультурация как объект социально-философского исследования : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Р. Д. Ушканова. – Якутск, 2011. – 168 с.
9. Херскович М. Дж. Проблема, метод и теория в афроамериканских исследованиях / М. Дж. Херскович ; пер. В.Г. Николаева // *Личность. Культура. Общество*. – 2010. – Т. XII. – Вып. 53–54.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2014.

Штеймиллер И. А. К вопросу обеспечения аккультурации иностранных студентов на подготовительном факультете украинского классического университета

В статье определена сущность феномена аккультурации. Раскрыты некоторые аспекты обеспечения аккультурации иностранных студентов на подготовительном факультете украинского классического университета. Охарактеризованы отдельные методы и приемы, позволяющие повысить эффективность этого процесса.

Ключевые слова: аккультурация, иностранный студент, подготовительный факультет, украинский классический университет.

Scheimiller I. O. As to the question of support of foreign students' acculturation in the preparatory department of ukrainian traditional universities

Taking into the University foreign students requires their teachers to take responsibility not only for the organization of the educational process at international standards, but also for the creation of favorable conditions for human life in general. Since the vast majority of these students gets into a fundamentally new cultural environment and has serious psychological and language problems, it is important help them to solve these problems by psycho-pedagogical tools. In light of this problem of acculturation of international students at the preparatory faculty Ukrainian classical universities acquires particular relevance. Clarify, in the context of acculturation research is understood as an individual adaptation to life in another country, in which is his acquaintance with its culture, and based on this decision for a new cultural norms, traditions and values.

To ensure the acculturation of international students in local universities, various teaching methods, forms and means can successfully be used. In particular, in this regard creatively overseas experience is used, according to which students are involved in the system of special training, including such as "self training", "cognitive training", "training attribution," "behavioral training", "practical skills".

Key words: acculturation, foreign students, the preparatory department, Ukrainian classical university.